

การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรและการสอน

ดร.อามัตไญนี ดาโอะ

หลักสูตรสามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลาที่สภาพสังคม เปลี่ยนไป ในการจัดการศึกษาต้องสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการของการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกทางการเรียนการสอนที่เหมาะสม หรือเป็นการรวบรวมของทางเลือกที่เหมาะสมต่างๆเข้าด้วยกันจนสามารถปฏิบัติได้ ความหมายของการสอนเปลี่ยนแปลงไปจากการถ่ายทอดความรู้มาเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ซึ่งต้องอาศัยวิธีการหลากหลาย เนื่องจากแนวคิดทางการศึกษาไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ นักทฤษฎีหรือนักคิดทั้งหลายก็พยายามแสวงหาแนวคิดและวิธีการใหม่ๆที่จะทำให้การศึกษาก้าวไปข้างหน้าต่อไป การเรียนการสอนในปัจจุบัน ถึงแม้จะได้พยายามจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ผลที่ออกมาไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก ยังมีผู้เรียนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดไว้ คือ มีความรู้ในด้านต่างๆไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือยังขาดทักษะในด้านต่างๆ ในฐานะนักพัฒนาหลักสูตร เราต้องพัฒนาหลักสูตรและสอนอย่างไรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้เพื่อให้งานการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริงเราต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้สู่หลักสูตร
2. การนำหลักสูตรมาใช้
3. การประเมินหลักสูตร

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้บ่งบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือจุดหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจะอะไรคือสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนทุกคนรู้และปฏิบัติได้ มาตรฐานช่วยให้นักเรียนทราบถึงผลปฏิบัติที่คาดหวังจากการเรียน ทำให้ทราบว่า จะต้องทำอะไรบ้างให้ถึงมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นมาตรฐานเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาการเรียนของตน และช่วยให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ มาตรฐานช่วยในการออกแบบหลักสูตร ออกแบบการเรียนการสอน และการประเมินผล ทำให้ครูทราบว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนควรรู้ ดังนั้นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน จะช่วยให้การสอนของครูมีเป้าหมายที่ชัดเจน มาตรฐานช่วยให้นักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และบุคคลในชุมชนสื่อสารเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และมีผลทำให้ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาสำหรับเยาวชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

การสร้างเสริมเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้กับหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนจะสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด กิจกรรมการเรียนการสอนและหน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสนองความสนใจและความต้องการของนักเรียน และชุมชน ดังนั้นในการออกแบบหลักสูตรแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรบูรณาการหรือหลักสูตรทางเลือกก็ต้องยึดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นหลัก

2. การนำหลักสูตรมาใช้

เราต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับนักเรียน การสร้างหน่วยการเรียนรู้ไม่ได้หมายความว่าต้องคิดเองทั้งหมด เราอาจเริ่มจากหน่วยการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วหรือเริ่มจากความสนใจ คำถามหรือ ข้อสงสัยของนักเรียน แต่ในสิ่งที่ดีเราอาจจะเริ่มจากมาตรฐานการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้จะมุ่งเน้นมาตรฐานที่เป็นเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้เป็นสำคัญ มาตรฐานที่กำหนดไว้ในหน่วยช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าเมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว นักเรียนทุกคนจะมีความรู้และทักษะตามที่มาตรฐานกำหนด การสร้างหน่วยการเรียนรู้จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลายองค์ประกอบด้วยกัน คือ หัวเรื่อง หรือประเด็นคำถามของหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติและเกณฑ์การประเมิน การสร้างหน่วยการเรียนรู้ควรมีขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดหัวเรื่องของหน่วยการเรียนรู้ให้น่าสนใจ อาจอยู่ในรูปประเด็นคำถามก็ได้ เชื่อมโยงกับมาตรฐาน และสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของนักเรียน 2) เลือกมาตรฐานการเรียนการสอนและการประเมิน 3) เลือกกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะและมีพัฒนาการด้านจิตใจ และสิ่งสำคัญกิจกรรมนั้นๆต้องสามารถนำนักเรียนไปสู่มาตรฐานที่กำหนดเป็นเป้าหมายในหน่วยการเรียนรู้ได้ ถ้ามีหน่วยการเรียนรู้อยู่แล้วก็ต้องมีการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนก่อนนำไปใช้

การประเมินงานที่นักเรียนปฏิบัติในหน่วยเรียนนั้นควรประเมินตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น และเกณฑ์นั้นจะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ เกณฑ์การประเมินมักเน้นลักษณะสำคัญของผลงานที่นักเรียนปฏิบัติโดยอาจกำหนดน้ำหนักคะแนนที่เป็นตัวเลขหรือคำอธิบาย ในแต่ละระดับ ส่วนสื่อและวัสดุหลักสูตรนั้นควรจัดหา หรือซื้อให้สอดคล้องกับหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นเราต้องวางแผนการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าเพื่อช่วยให้ครูมองทิศทางว่าจะสอนอะไร จะสอนวิธีไหน สอนทำไม สอนอย่างไร จะวัดผลอย่างไร ขั้นตอนในการทำแผนการจัดการเรียนรู้ไม่มีหลายรูปแบบ และหลายองค์ประกอบด้วยกัน เราต้องพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญที่จะนำมาเขียนในแผนการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ส่วนรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้นั้นก็เช่นเดียวกัน เราสามารถปรับตามความเหมาะสมของสถานศึกษา หลังจากทำหลักสูตรเสร็จก็ต้องมีการเตรียมการใช้หลักสูตร เราต้องวางแผนและกำหนดแผนงานให้ชัดเจนและต้องสร้างความพร้อมให้กับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน

3. การประเมินหลักสูตร

หลังจากนำหลักสูตรมาใช้แล้ว เราก็ต้องประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตรนั้นเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้จะบรรลุผลมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการประเมินหลักสูตรและผลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร การประเมินหลักสูตรนั้นอาจจะประเมินเอกสารของหลักสูตรแล้วก็ต้องประเมินการเรียนการสอนว่าบรรลุผลหรือไม่ สามารถไปถึงมาตรฐานได้หรือไม่ ประเมินครูและนักเรียนว่ามีพัฒนาการที่ดีขึ้นหรือบรรลุผลตามที่ตั้งเอาไว้หรือไม่ นี้ ก็เรียนอาจจะประเมินโดยการทำข้อสอบ เพิ่มคะแนน ส่วนครูนั้นประเมินโดยกรณีพิเศษ หรือคุณงานที่ครูสะสมไว้ในเพิ่มคะแนนผลการบริหารจัดการของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดีแสดงว่าหลักสูตรมีความพร้อมและดีไปด้วย

จะเห็นว่าการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรและการสอนนั้นไม่ยุ่งยากมากนักถ้าเราทำตามลำดับขั้นตอนและศึกษาองค์ประกอบต่างๆให้เข้าใจ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการออกแบบหลักสูตรและการสอนคือ ความเหมาะสมของนักเรียน สภาพท้องถิ่น และการนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา นอกจากนี้แล้วถ้าจะออกแบบหน่วยการเรียนรู้ สื่อวัสดุ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล เราต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานหลักสูตรจึงจะทำให้หลักสูตรของเรามีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

นาคยา ปีลันธนนันท์. 2545. จากมาตรฐานสู่ชั้นเรียน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.

ศุภชัย ภูพันธ์. 2546. แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตรยุคปฏิรูปการศึกษาไทย .

เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ The Knowledge Center.